

Σύγχρονες Κρίσεις και Θεολογική Ερμηνεία: Πόλεμοι, Φυσικές Καταστροφές και η Χριστιανική Προοπτική του Νοήματος

/ [Γνώμες](#)

Οι σύγχρονες κοινωνίες βρίσκονται αντιμέτωπες με ένα πλήθος κρίσεων που επηρεάζουν βαθιά την ανθρώπινη ύπαρξη και αμφισβητούν τις βεβαιότητες της εποχής. Οι πολεμικές συγκρούσεις, οι φυσικές καταστροφές, οι πανδημίες και οι ανθρωπιστικές κρίσεις συνθέτουν ένα περιβάλλον αβεβαιότητας και ανασφάλειας, μέσα στο οποίο ανακύπτουν θεμελιώδη ερωτήματα σχετικά με το νόημα του ανθρώπινου πόνου και της ύπαρξης.

- *Του Αρχιμ. Θεόφилου Λεμοντζή (Δρ. Θεολογίας)*

Ο άγιος Σωφρόνιος του Έσσεξ εντοπίζει την αιτία όλων των κρίσεων λέγοντας τα εξής: «στον Παράδεισο ο άνθρωπος, μεθυσμένος από τη θανατηφόρα ηδονή της

εωσφορικής αυτοθέωσης, έγινε παράφρων και έγινε δέσμιος του Άδη..., ευάλωτος σε κάθε μορφή διαστροφής μπορεί να φτάσει ακόμη και στη διάπραξη οποιουδήποτε εγκλήματος.... Η οικουμένη τρέφεται καθημερινά με ειδήσεις για φόνους και βασανισμούς όσων ηττήθηκαν σε αδελφοκτόνες συγκρούσεις. Τα σκοτεινά σύννεφα του μίσους κρύβουν από τα μάτια μας το Ουράνιο Φως. Οι ίδιοι οι άνθρωποι δημιουργούν για τον εαυτό τους τη δική τους κόλαση». Ο εγωκεντρισμός, το μίσος και η ψευδαίσθηση του ανθρώπου ότι είναι το κέντρο των πάντων τον αποξενώνει από τον Θεό. Αυτή η αποξένωση γεννά τις κάθε είδους κρίσεις και προβλήματα.

Η χριστιανική θεολογία δεν αντιμετωπίζει τις κρίσεις αυτές αποκλειστικά ως κοινωνικά ή φυσικά φαινόμενα, αλλά επιχειρεί να τις ερμηνεύσει πνευματικά, υπό το πρίσμα της σχέσης του ανθρώπου με τον Θεό, της ελευθερίας, της αμαρτίας και της εσχατολογικής ελπίδας. Η θεολογική προσέγγιση δεν αποσκοπεί στην απλή εξήγηση των γεγονότων, αλλά κυρίως στην ανάδειξη του νοήματος που μπορεί να αναδυθεί μέσα από την εμπειρία του πόνου και της δοκιμασίας.

Το ερώτημα που τίθεται συνεχώς είναι αυτό της θεοδικίας, δηλαδή το ερώτημα πώς είναι δυνατόν να υπάρχει πόνος και δυστυχία σε έναν κόσμο που δημιουργήθηκε από τον αγαθό Θεό. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι αν και στον κόσμο επικρατεί θαυμάσια τάξη και αρμονία, εν τούτοις εξαιτίας της πτώσεως του ανθρώπου (Ρωμ. 5,12) εμφανίστηκε η αμαρτία (Ρωμ.5,21), που προκαλεί δυσαρμονία στις σχέσεις του ανθρώπου με το Θεό και τον συνάνθρωπο. Ταυτόχρονα, ο διάβολος δια του φόβου του θανάτου κυριαρχεί στον κόσμο (Εβρ.2,15) και παρασύροντας τους ανθρώπους στην αμαρτία (Ρωμ.5,21) κατέστη ο άρχων του κόσμου τούτου (Ιωάν. 12,31)

Η είσοδος του κακού στον κόσμο συνδέεται με την πτώση του ανθρώπου και την παράχρηση της ελευθερίας του. Ωστόσο, η θεολογία της Εκκλησίας αποφεύγει να αποδώσει κάθε μορφή πόνου ή φυσικής καταστροφής σε άμεση θεία τιμωρία. Αντίθετα, υπογραμμίζει ότι ο κόσμος μετά την πτώση χαρακτηρίζεται από φθορά και θνητότητα, ενώ ο Θεός εξακολουθεί να ενεργεί μέσα στην Ιστορία με σκοπό τη σωτηρία και την αποκατάσταση της δημιουργίας, μέσα στα πλαίσια της θείας παιδαγωγίας και προνοίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα κρίσεων αποτελούν οι διάφοροι πόλεμοι. Η ιστορία αποδεικνύει ότι οι πολεμικές συγκρούσεις συνδέονται με την απληστία και την επιθυμία για εξουσία. Οι Πατέρες μας όπως ο Μέγας Βασίλειος και ο Ιερός Χρυσόστομος, επισημαίνουν ότι η πλεονεξία και η απληστία, αποτελούν ισχυρά κίνητρα για τις πολεμικές συγκρούσεις. Από χριστιανική σκοπιά, ο πόλεμος συνιστά έκφραση της διατάραξης της κοινωνίας μεταξύ ανθρώπου και Θεού, και

των ανθρώπων μεταξύ τους.

Η Καινή Διαθήκη προβάλλει ως θεμελιώδη αξία την ειρήνη, ενώ ο ίδιος ο Χριστός χαρακτηρίζεται ως “ἄρχων εἰρήνης”(Ησ.9,6) και μακάρισε τους εργάτες της ειρήνης(Ματθ. 5,9). Η ειρήνη ήταν και το αποχαιρετιστήριο δώρο Του προς τους μαθητές Του πριν το πάθος “(Ιω. 14,27). Αλλά και όταν ανέστη εκ του τάφου και εμφανίστηκε στους μαθητές Του, οι πρώτες Του λέξεις ήταν “Εἰρήνη ὑμῖν”(Ιωαν.20,19).

Η Εκκλησία, αντιμετωπίζει τον πόλεμο ως τραγική πραγματικότητα και όχι ως ιδανικό μέσο επιβολής της δικαιοσύνης. Ακόμη και όταν γίνεται λόγος για δίκαιη άμυνα, η ανθρώπινη ζωή παραμένει ανεκτίμητη και η βία θεωρείται συνέπεια της αμαρτωλούς κατάστασης του κόσμου.

Παράλληλα, οι διάφορες φυσικές καταστροφές, όπως οι σεισμοί, οι πλημμύρες, οι πυρκαγιές και οι επιδημίες, προκαλούν ιδιαίτερο προβληματισμό, καθώς δεν αποτελούν άμεσο αποτέλεσμα της ανθρώπινης πρόθεσης. Βιώνοντας τέτοιες τραγικές καταστάσεις, δεν μπορούμε να δώσουμε μια ολοκληρωμένη απάντηση στο “γιατί” συμβαίνουν όλα αυτά διότι δεν μπορούμε να εξηγήσουμε το σχέδιο του Θεού και κατά συνέπεια να ερμηνεύσουμε ορθώς όλα αυτά.

Οι Πατέρες μας τονίζουν ότι τα πάντα μέσα στην Ιστορία κινούνται μέσα στην ενέργεια της Θείας Πρόνοιας. Όπως ο άρρωστος θεραπεύεται από τα πικρά και δυσάρεστα ιατρικά φάρμακα, κατά παρόμοιο τρόπο επιτρέπονται οικονομικώς από το Θεό οι διάφορες δοκιμασίες, για αφυπνισμό και διόρθωση.

Οι θλίψεις του παρόντος βίου εντάσσονται μέσα στο σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του ανθρώπου διότι μέσα στη Θεία Πρόνοια εντάσσεται η εφαρμογή της Θείας δικαιοσύνης, που επεμβαίνει, όταν το παράλογο κυριαρχεί στην ανθρώπινη ζωή, και το ανακόπτει για το γενικότερο συμφέρον του ανθρώπινου προορισμού. Είναι οι λεγόμενες “συμβατικές επιφορές της Θείας Οικονομίας”, όπως μας διδάσκει ο μακαριστός Γέρων Ιωσήφ ο Βατοπαιδινός, δηλαδή μέσα παιδαγωγίας για αφυπνισμό και νουθεσία.

Γιατί όμως οι ευσεβείς και αθώοι υποφέρουν όπως π.χ. ο δίκαιος Ιώβ; Ο Ιώβ όταν πληροφορήθηκε ότι υπέστη όλες εκείνες τις φοβερές καταστροφές, τότε αναφώνησε και είπε: “Γυμνός απ’ την κοιλιά βγήκα της μάνας μου, γυμνός και θα γυρίσω πίσω στη μάνα γη”(Ιώβ.1,21). Αναγνωρίζει δηλαδή την παροδικότητα ή καλύτερα την ψευδαίσθηση των ανθρωπίνων πραγμάτων. Ταυτόχρονα, μέσα στη δοκιμασία του πιστεύει ότι ο κόσμος βρίσκεται κάτω από την απόλυτη κυριαρχία του Θεού. Ζει σ’ έναν κόσμο που υπάρχει και κινείται μέσα στο πλαίσιο της Θείας

Πρόνοιας. Γι' αυτό το λόγο δέχεται ότι καθετί που συμβαίνει στη ζωή μας αποτελεί παραχώρηση του Θεού(Ιώβ.1,21). Γι' αυτό και ο άγιος Μάρκος ο Ασκητής λέγει: “στις ακούσεις θλίψεις είναι κρυμμένο το έλεος του Θεού, το οποίο τραβά σε μετάνοια εκείνον που δείχνει υπομονή και τον γλυτώνει από την αιώνια κόλαση”.

Ο Ιώβ δεν αναγνώρισε απλώς την κυριαρχία του Θεού αλλά εμπιστεύτηκε την κυριαρχία του Θεού λέγοντας: “ο Κύριος όλα τα έδωσε, ο Κύριος και τα πήρε πίσω”(Ιώβ.1,21). Ο Ιώβ αναγνωρίζει το δικαίωμα του Θεού να δίνει δωρεές και να επιτρέπει δοκιμασίες και δεν υποχωρεί στην προτροπή της γυναίκας του να γογγύσει εναντίον του Θεού. Ο Θεός έχει δικαίωμα να δίνει τα δώρα Του και να τα αποσύρει και ο άνθρωπος δεν θα έπρεπε να προσκολλάται στον Θεό εξαιτίας των δωρεών Του. Η σχέση με το Θεό δεν έχει την έννοια της συναλλαγής και μια τέτοια στάση δεν θα αποτελούσε αληθινή αγάπη αλλά ένας ωφελιμισμός. Όταν ο άνθρωπος σκέφτεται εγκοσμιοκρατικά είναι αδύνατον να ερμηνεύσει ορθά τις διάφορες κρίσεις. Αντίθετα, όταν σκέφτεται πνευματικά, όταν κάνει αφαίρεση των πραγμάτων του κόσμου και κατανοεί τη σχετικότητα τους, τότε διανοίγονται νέες δυνατότητες ερμηνείας.

Η έννοια του νοήματος αποκτά κεντρική θέση στη χριστιανική αντιμετώπιση των κρίσεων. Ο Χριστιανισμός δεν υπόσχεται την εξάλειψη του πόνου από την παρούσα ζωή, αλλά τη δυνατότητα μεταμόρφωσής του μέσα από τη σχέση με τον Θεό. Το κορυφαίο παράδειγμα αποτελεί ο Σταυρός του Χριστού, όπου η αδικία, η βία και ο θάνατος δεν αποτελούν το τέλος της ιστορίας, αλλά οδηγούν στην Ανάσταση. Η σταυροαναστάσιμη προοπτική αποκαλύπτει ότι ακόμη και οι πιο οδυνηρές εμπειρίες μπορούν να αποκτήσουν σωτηριολογικό νόημα όταν βιώνονται μέσα στην πίστη, την ελπίδα και την αγάπη. Ο μακαριστός Γέρων Εφραίμ Φιλοθείτης διδάσκει ότι ο πόνος εξαγνίζει την ψυχή, την κάνει ταπεινή, πονετική, αγαθή και έτσι καταστρώνεται το έδαφος για τη θεία επίσκεψη. Η ζωή του πιστού, η οδός προς τον ουρανό περνά μέσα από τον Άδη και αντανακλά την οδό του ίδιου του Χριστού ο Οποίος είναι Θεός ταπεινώσεως. Συνεπώς, το νόημα του ανθρώπινου πόνου δεν βρίσκεται στον ίδιο τον πόνο, αλλά στη δυνατότητα υπέρβασής του μέσω της κοινωνίας με τον Θεό.

Πρότυπα υπέρβασης των παντός είδους κρίσεων αποτελούν οι Άγιοι οι οποίοι ακολούθησαν το δρόμο που χάραξε ο αρχηγός της σωτηρίας μας, Ιησούς Χριστός(Εβρ. 2,10), αντέγραψαν με απόλυτη ακρίβεια το πρότυπό τους και έμπλεοι Θείας Χάριτος, υπερνίκησαν την οποαδήποτε κρίση και στενοχωρία διότι νίκησαν την αμαρτία και κατά συνέπεια το φόβο του θανάτου(Εβρ.11,33-34). Αποτελούν τις απτές και χειροπιαστές αποδείξεις αυτής της νέας πραγματικότητας που εγκαινίασε ο Χριστός, αποδεικνύοντας περίτρανα το λόγο του Απ. Παύλου:“τίς

ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα;,...ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς”(Ρωμ.8,35-37).

Ἡ χριστιανικὴ ἀνθρωπολογία υπογραμμίζει ὅτι κάθε κρίση ἀποτελεῖ ευκαιρία ἐπαναπροσδιορισμοῦ των ἀνθρώπινων προτεραιοτήτων. Οἱ καταστάσεις ἐκτακτῆς ἀνάγκης ἀποκαλύπτουν τὴν εὐθραυστότητα τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς, ἀλλὰ ταυτόχρονα ἀναδεικνύουν τὴν ἀξία τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς κοινωνικῆς εὐθύνης. Ἡ Ἐκκλησία, μέσα ἀπὸ τὸ ποιμαντικὸ καὶ φιλανθρωπικὸ τῆς ἔργο, καλεῖται νὰ λειτουργεῖ ὡς κοινότητα συμπαράστασης πρὸς ὅσους δοκιμάζονται, ἐκφράζοντας ἐμπρακτὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἡ Θεολογία, ἐπομένως, δὲν περιορίζεται σὲ θεωρητικὲς ἐρμηνείες των κρίσεων, ἀλλὰ μεταφράζεται σὲ πράξη διακονίας καὶ προσφοράς πρὸς τὸν συνάνθρωπο.

Ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία προσεγγίζει τὶς σύγχρονες κρίσεις μέσα ἀπὸ τὴν προοπτικὴ τῆς ἐσχατολογικῆς ἐλπίδας. Ἡ ἱστορία δὲν θεωρεῖται ἓνας ἀτέρμονος κύκλος βίας καὶ καταστροφῆς, ἀλλὰ πορεία πρὸς τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὅπου θὰ ἀποκατασταθεῖ πλήρως ἡ κοινωνία μετὰ Θεοῦ, ἀνθρώπου καὶ δημιουργίας. Ἡ ἐλπίδα αὕτη δὲν οδηγεῖ σὲ παθητικὴ ἀναμονή, ἀλλὰ ἐνθαρρύνει τὴν ἐνεργὸ συμμετοχὴ τοῦ πιστοῦ στὴν ἀντιμετώπιση τοῦ πόνου καὶ τῆς ἀδικίας. Ὁ χριστιανὸς καλεῖται νὰ ἐργάζεται γιὰ τὴν εἰρήνη, τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν προστασία τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας, γνωρίζοντας ὅτι κάθε πράξη ἀγάπης προαναγγέλλει τὴ μέλλουσα Βασιλεία. Ἡ ἐλπίδα αὕτη ἀντιπαρατίθεται κι ἀντιδιαστέλλεται ἀπέναντι στὴν ἐγκόσμια ἀπελπισία ἢ υπαρξιακὴ ἀπόγνωση ποὺ περιγράφει τὴν ἐσωτερικὴ κατάρρευση τοῦ ἀνθρώπου ὅταν συνειδητοποιεῖ ὅτι τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ δὲν μποροῦν νὰ γεμίσουν τὸ υπαρξιακὸ τοῦ κενό.

Συμπερασματικὰ, οἱ σύγχρονες κρίσεις ἀποτελοῦν πρόκληση τόσο γιὰ τὴν κοινωνία ὅσο καὶ γιὰ τὴ θεολογικὴ σκέψη. Ἡ χριστιανικὴ Θεολογία δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ δώσει ἀπλοϊκὲς ἀπαντήσεις στα μεγάλα ἐρωτήματα ποὺ γεννοῦν οἱ πόλεμοι καὶ οἱ φυσικὲς καταστροφές, ἀλλὰ προτείνει ἓνα ἐρμηνευτικὸ πλαίσιο βασισμένο στὴν ἐλευθερία, τὴν εὐθύνη, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐσχατολογικὴ ἐλπίδα. Ὁ πόνος δὲν ἐκλαμβάνεται ὡς ἐνδειξη ἐγκατάλειψης ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ ὡς πραγματικότητα ποὺ μπορεῖ νὰ μεταμορφωθεῖ μέσω τῆς πίστεως καὶ τῆς κοινωνίας μετὰ Χριστό. Μέσα ἀπὸ αὕτη τὴν προοπτικὴ, οἱ κρίσεις δὲν ἀποτελοῦν μόνον γεγονότα καταστροφῆς, ἀλλὰ καὶ ἀφορμὲς γιὰ πνευματικὴ ἀνανέωση, ἐνίσχυση τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης καὶ βαθύτερη ἀναζήτηση τοῦ νοήματος τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς.

Πηγή: pemptousia.gr